

مینی‌جزوه چک‌نهایی فارسی دوازدهم

تاریخ ادبیات، واژگان و املا

چک قبل آزمون

املا

واژگان

تاریخ ادبیات

این فایل برای چک‌نهایی تاریخ ادبیات، واژگان و املا طراحی شده؛ قرار نیست جای کتاب درسی را بگیرد، اما باید قبل آزمون دقیق و کامل مرور شود.

مشاوره اول فایل

اولویت مرور

- اول تاریخ ادبیات را با جدول «اثر - پدیدآورنده - دام» ببندید.
- بعد واژگان را با معنی دقیق و بافت جمله مرور کنید.
- آخر املا را از روی جفت‌های هم‌آوا و کلمات شبیه تمرین کنید.
- در پاسخ تشریحی، کوتاه بنویسید؛ اما واژه کلیدی را دقیق بیاورید.

دام‌های پرتکرار

- جابه‌جایی نام نویسنده و اثر: عربلو/نظامی، امیرخانی/شجاعی، عطار/مولوی.
- معنی امروزی به جای معنی کهن: دستور، جیب، حریف، اورنگ.
- هم‌آواهای املائی: عمارت/امارت، خوار/خار، صریر/سریر، غرس/غرض.
- کلمه‌های بسیار شبیه: محظور/محضور، نشئه/نشه، مضغ/مضق.

تاریخ ادبیات

- آثار و پدیدآورانندگان
- ادبیات جهان و ترجمه‌ها
- نویسندگان معاصر
- نوع ادبی آثار

واژگان

- معنی دقیق واژه
- معنی در بافت جمله
- اصطلاحات عرفانی
- معنی کهن/امروزی

املا

- هم‌آواها
- کلمات مشابه
- املائی کتابی
- غلطیابی جمله

قانون طلایی: در فارسی نهایی، «حفظ کردن فهرست» کافی نیست؛ باید بدانید هر واژه یا اثر در چه بافتی سؤال‌خیز می‌شود.

تاریخ ادبیات - بخش ۱

اثر، پدیدآورنده و دام‌های پرتکرار

دام طراح

ترجمه

اثر - نویسنده

جدول جامع تاریخ ادبیات

اثر / عنوان	پدیدآورنده یا مترجم	اهمیت	دام و نکته امتحانی
تمهیدات	عین‌الفضات همدانی	بسیار مهم	در گزینه‌ها زیاد کنار نام شهاب‌الدین سهروردی می‌آید؛ اثر عرفانی/نثری است و باید با «فی حقیقة العشق» جابه‌جا نشود.
قصه شیرین فرهاد	احمد عربلو	بسیار مهم	داستان طنز با موضوع دفاع مقدس. دام پرتکرار: نسبت دادن اثر به نظامی گنجوی به خاطر نام فرهاد.
قصه‌های دوشنبه	آلفونس دوده؛ ترجمه عبدالحسین زرین‌کوب	بسیار مهم	جزو ادبیات جهان است؛ در سؤال‌ها هم پدیدآورنده اصلی و هم مترجم پرسیده شده است.
کویر	علی شریعتی	مهم	نوع ادبی آن «حسب حال» است؛ سفرنامه نیست.
فیه ما فیه	مولوی	بسیار مهم	اثر عرفانی/تعلیمی؛ با «فی حقیقة العشق» و «تذکرة الاولیا» اشتباه نشود.
منطق‌الطیر	عطار نیشابوری	بسیار مهم	داستان سی مرغ و سیمرغ از این اثر گرفته شده است؛ همراه با «تذکرة الاولیا» اثر عطار است.
تذکرة الاولیا	عطار نیشابوری	بسیار مهم	در سؤال‌های «دو اثر از یک شاعر/نویسنده» همراه منطق‌الطیر می‌آید.
فی حقیقة العشق / مونس العشاق	شیخ شهاب‌الدین سهروردی	مهم	اثر عرفانی؛ ترجمه محسوب نمی‌شود و با «فیه ما فیه» مولوی قاطی نشود.
کلیله و دمنه	ترجمه نصرالله منشی	مهم	در کنار قصه‌های دوشنبه به عنوان اثر ترجمه‌شده می‌آید.
سندبادنامه	ظهیری سمرقندی	مهم	در پرسش‌های جای خالی و درست/نادرست تکرار شده است.
بخارای من ایل من	محمد بهمن‌بیگی	مهم	کتاب احمد عربلو نیست؛ متن‌های مربوط به ایل و کوچ به این اثر مربوط می‌شوند.

تاریخ ادبیات - بخش ۲

معاصرها، شعرها و آثار ترجمه شده

شعر

ادبیات جهان

معاصر

ادامه جدول تاریخ ادبیات

اثر / عنوان	پدیدآورنده یا مترجم	اهمیت	دام و نکته امتحانی
ارمیا	رضا امیرخانی	مهم	در گزینه‌ها با سید مهدی شجاعی و سانتاماریا جابه‌جا می‌شود.
سانتاماریا	سید مهدی شجاعی	مهم	در سؤال‌های جابه‌جایی نویسندگان معاصر زیاد دیده می‌شود.
خوان هشتم	مهدی اخوان ثالث	مهم	از کتاب «در حیات کوچک پاییز در زندان» انتخاب شده است.
دری به خانه خورشید	سلمان هراتی	مهم	مجموعه شعر؛ در کنار اخوان ثالث پرسیده می‌شود.
مثل درخت در شب باران	محمدرضا شفیعی کدکنی	معمولی	در سؤال‌های نام شاعر آمده است.
هوارا از من بگیر، خنده‌هایت را نه	پابلو نرودا	معمولی	در جای خالی «نویسنده مجموعه شعر...» دیده شده است.
غزل‌ها	شکسپیر	معمولی	در گزینه‌ها همراه پابلو نرودا می‌آید؛ اثر نرودا نیست.
کباب غاز	محمدعلی جمالزاده	معمولی	در سؤال‌های نام خالق اثر و جابه‌جایی‌ها آمده است.
بینوایان	ویکتور هوگو	معمولی	در جای خالی پدیدآورنده پرسیده شده است.
تیرانا	محمدرضا رحمانی	معمولی	در سؤال‌های صحیح/غلط نام پدیدآورنده آمده است.

در سؤال‌های تاریخ ادبیات، اگر دو اثر از یک شاعر خواسته شد، سریع سراغ **منطق الطیر + تذکرة الاولیا = عطار** بروید؛ اگر ترجمه خواست، **قصه‌های دوشنبه = آلفونس دوده / زرین‌کوب و کلیله و دمنه = نصرالله منشی** را چک کنید.

مقایسه‌های طلایی تاریخ ادبیات

برای جلوگیری از جابه‌جایی‌های رایج

مرور سریع

دام

مقایسه

عطار

منطق‌الطیر، تذکرة الاولیا
داستان سی مرغ و سیمرغ از منطق‌الطیر است.

مولوی

فیہ ما فیہ
با فی حقیقة العشق اشتباه نشود.

سهروردی

فی حقیقة العشق / مونس العشاق
با تمهیدات عین‌القضات جابه‌جا نشود.

عین‌القضات همدانی

تمهیدات
در گزینه‌ها کنار سهروردی می‌آید.

احمد عربلو

قصه شیرین فرهاد
داستان طنز درباره دفاع مقدس؛ اثر نظامی نیست.

رضا امیرخانی

ارمیا
با سانتاماریا جابه‌جا نشود.

سید مهدی شجاعی

سانتاماریا
با ارمیا جابه‌جا نشود.

مهدی اخوان ثالث

خوان هشتم؛ در حیات کوچک پاییز در زندان
خوان هشتم شعر اخوان ثالث است.

سلمان هراتی

دری به خانه خورشید
با اخوان ثالث قاطی نشود.

علی شریعتی

کویر؛ حسب حال
سفرنامه نیست.

واژگان و معانی - بخش 1

معنی دقیق، کاربرد در جمله و دام واژگانی

بافت جمله

معنی واژه

قلمرو زبانی

واژه‌های بسیار پرتکرار

عتاب

سرزنش، ملامت، تندی.

سورت

تندی، شدت؛ در «سورت سرمای دی» به معنی تندی و سختی سرماست، نه صرفاً سرعت.

دستور

در متون کهن: وزیر؛ گاهی به معنی اجازه. با معنی امروزی «قاعده» قاطی نشود.

نفیر

فریاد، فغان.

شگرف

نیرومند، قوی، عجیب، فوق‌العاده.

حریف

یار، همدم؛ «نی حریف هر که از یاری برید».

فاحش

آشکار، هویدا؛ در عبارت «پرده ناموس بندگان به گناه فاحش...».

جیب

گریبان، یقه؛ در متن‌های کهن معنی کیف یا جیب لباس امروزی نمی‌دهد.

غایت

نهایت؛ «محبت چون به غایت رسد».

هویدا

آشکار، پیدا.

سرحد

مرز، کرانه.

قریت

نزدیکی؛ با «غربت» فرق دارد.

واژگان و معانی - بخش 2

معنی دقیق، کاربرد در جمله و دام واژگانی

بافت جمله

معنی واژه

قلمرو زبانی

واژه‌های عرفانی و کهن

مراقبت

توجه بنده به حق و یقین به اینکه خداوند بر احوال او آگاه است.

تجريد

خالی شدن قلب سالک از آنچه جز خداست.

صله ارحام

دیدار و احوال‌پرسی از خویشاوندان.

مکاشفت

آشکار شدن حقیقت و پی بردن به رازهای معنوی.

تضرع / توبه

زاری و بازگشت؛ در عبارتهای دعا و عذرخواهی کاربرد دارد.

عاکفان

ماندگان در مسجد برای عبادت؛ اهل اعتکاف.

تجلی و قرب

آشکار شدن و نزدیکی معنوی.

واژگان و معانی - بخش 3

معنی دقیق، کاربرد در جمله و دام واژگانی

بافت جمله

معنی واژه

قلمرو زبانی

واژه‌های تصویری، حماسی و متن‌محور

ارغند

خشمگین و قهرآلود؛ «شیر ارغند».

گرزه

نوعی مار سمی و خطرناک؛ «اژدهای گرزه».

هول

وحشت‌انگیز، ترسناک.

اورنگ

تخت پادشاهی.

تفرجگاه

گردشگاه، تماشاگاه.

تعب

رنج و سختی.

ولیمه

طعام مهمانی و عروسی.

دون

پست و فرومایه.

مسلک

روش، طریق.

قاش

قسمت برآمده جلوی زین؛ کوهه زین.

طلیسان

نوعی ردا یا پوشش.

مغبر / معبر

راه، محل عبور، گذرگاه.

سریر

تخت پادشاهی؛ واژه معنایی و املائی دامدار.

صحیفه

کتاب، نوشته.

طریر

صدای قلم یا در.

واژگان و معانی - بخش 4

معنی دقیق، کاربرد در جمله و دام واژگانی

بافت جمله

معنی واژه

قلمرو زبانی

کاربردهای معنی در جمله

برقرار کردن

ثابت کردن چیزی یا کسی در جایی.

استقرار

برپا کردن، قرار دادن یا ثابت شدن در جای.

رجح و سستی

در برخی عبارتها به معنی رنج، ضعف و سستی آمده است.

خاموش کردن / خفتن

در بافت جمله ممکن است «خاموش/خفتن» به معنی ساکت کردن یا فرونشاندن باشد.

خوردن قوت

به معنی خوراک گرفتن یا نیرو گرفتن در بافت جمله.

خوار

ذلیل و حقیر؛ با «خار» گیاه اشتباه نشود.

طی کردن

پیمودن، پشت سر گذاشتن؛ مثل «اگر کوه آتش بود پشتم، طی می‌کنم...».

واژگان - مقایسه‌های دام‌دار

واژه‌هایی که به خاطر ظاهر یا معنی امروزی غلط می‌شوند

بافت جمله

معنی کهن

دام واژگانی

مقایسه‌های واژگانی مهم

واژه درست	دام ذهنی	نکته
سورت	سرعت	سورت در سؤال‌های فارسی بیشتر تندی و شدت است؛ شباهت ظاهری با سرعت دام است.
دستور	فرمان/قاعده	در متن کهن می‌تواند وزیر یا اجازه باشد؛ معنی امروزی را بی‌دلیل ننویسید.
جیب	کیف لباس	در متن‌های قدیم یعنی گریبان و یقه.
حریف	رقیب	در بسیاری از بیت‌ها یعنی یار و همدم.
اورنگ	آورنگ/آونگ	اورنگ یعنی تخت پادشاهی.
گرزه	گرز	گرزه در متن سؤال، صفت مار سمی و خطرناک است.
مکاشفت	مراقبت	مکاشفت = آشکار شدن حقیقت؛ مراقبت = توجه و مراقبه بنده نسبت به حق.
استیصال	استیلا	استیصال = درماندگی؛ استیلا = چیرگی.

در معنی واژه، اول بافت جمله را بخوانید؛ مثلاً «دستور» در شاهنامه با «دستور زبان» یکی نیست و «جیب» در متن کهن با جیب لباس امروز فرق دارد.

املا و غلطیابی - بخش ۱

هم‌آواها و کلمات مشابه پرتکرار

غلطیابی

هم‌آوا

املا

هم‌آواها و کلمات مشابه - بخش ۱

کلمه درست ۱	کلمه مشابه	تشخیص در جمله
صریر	سریر	صریر = صدا؛ سریر = تخت پادشاهی.
غرس	غرض	غرس = کاشتن نهال؛ غرض = هدف و نیت.
عمارت	امارت	عمارت = ساختمان؛ امارت = فرمانروایی/حکومت.
خوار	خار	خوار = حقیر؛ خار = تیغ گیاه.
محظور	محضور	محظور = مانع و گرفتاری؛ محضور شکل نادرست در این کاربرد است.
نشئه	نشه	نشئه = سرخوشی/مستی و سرشاری؛ «نشه» در این کاربرد غلط است.
ابا	اباء	ابا و امتناع = خودداری؛ در فارسی کتاب، «ابا» درست است.
مهیّب	محبب	مهیّب = ترسناک؛ محیب در این کاربرد غلط است.
مضغ	مضق	مضغ = جویدن؛ مضق غلط است.
شست	شصت	شست = انگشت/زه کمان؛ شصت = عدد ۶۰.
حوزه	حوضه	حوزه = محیط علمی؛ حوضه = آبریز رودخانه.
منسوب	منصوب	منسوب = نسبت داده شده؛ منصوب = گماشته شده.

املا و غلطیابی - بخش ۲

کلمات کتابی و دام‌های املایی

کتابی

کلمات مشابه

املا

هم‌آواها و کلمات مشابه - بخش ۲

کلمه درست ۱	کلمه مشابه	تشخیص در جمله
ثنایی	سنایی	ثنایی = ستایشی؛ سنایی نام شاعر است.
بهر	بحر	بهر = برای؛ بحر = دریا / وزن عروضی.
صد	سد	صد = عدد؛ سد = مانع.
خدمتگزاری	خدمتگذاری	خدمتگزاری در معنی خدمت کردن درست است.
طاق	طاقه	طاق در معنی توان/قوت یا بنای قوسی؛ طاقه = توپ پارچه.
بقولات	بغولات	بقولات = سبزی‌ها/حبوبات؛ بغولات غلط است.
مطاع	متاع	مطاع = اطاعت‌شده/فرمان‌برده؛ متاع = کالا.
مهابت	مباهات	مهابت = هیبت و شکوه؛ مباهاات = فخر کردن.
مأمور	مامور	در نگارش رسمی «مأمور» درست‌تر و کتابی‌تر است.
عن قریب	عنقریب	هر دو در فارسی دیده می‌شود؛ در متن کتابی به شکل خواسته‌شده سؤال دقت کنید.

املا - نکات ریز سال‌های اخیر

کلمات کوچک اما سؤال‌ساز

بافت جمله

دقت چشمی

غلط نامحسوس

فهرست غلط‌های نامحسوس

نکته 2

صورت، نه سورت؛ در جمله «آن شب نیز صورت سرمای دی پیدایا می‌کرد».

نکته 1

سلاح، نه صلاح؛ وقتی سخن از ابزار جنگ است.

نکته 4

خاری، نه خواری؛ اگر منظور تیغ گیاه یا خار باشد.

نکته 3

بگذارم، نه بگزارم؛ وقتی معنی قرار دادن دارد.

نکته 6

مغلوب، نه مقلوب؛ یعنی شکست‌خورده.

نکته 5

مبهوت، نه مجحوت؛ یعنی حیران و شگفت‌زده.

نکته 8

محظور، یعنی در تنگنا و گرفتاری افتادن.

نکته 7

مستغرق، یعنی فرو رفته؛ اگر متن درباره غرق شدن در اندیشه باشد.

نکته 10

حایل، یعنی مانع و جداکننده؛ با حائل هم دیده می‌شود، ولی شکل کتاب را بنویسید.

نکته 9

مضغ، یعنی جویدن؛ در متن مربوط به مراحل هضم.

روش حل سؤال املا: کلمه را از جمله جدا نکنید؛ معنی جمله تعیین می‌کند «خوار» درست است یا «خار»، «عمارت» درست است یا «امارت».

املا - دام‌های طراح

چطور در سؤال غلطیابی گیر نیفتیم؟

چک املایی

دام طراح

دام‌های طراح در املا

داخل کمانک

وقتی دو شکل شبیه داخل کمانک می‌آید، معنی جمله را بخوانید.
اگر سخن از ساختمان است «عمارت»؛ اگر حکومت است «امارت».

واژه‌های شبیه

در «مضغ»، «مهیّب»، «محظور»، «نشئه» یک حرف کوچک
سرنوشت پاسخ را عوض می‌کند.

هم‌آواهای معنایی

بهر/بحر، صد/سد، خار/خوار و سریر/صریر را فقط با گوش انتخاب
نکنید.

املای رسمی کتاب

در واژه‌هایی مثل مأمور، ابا، ثنایی و خدمتگزاری، شکل کتابی و
کاربرد جمله را ملاک قرار دهید.

مینی سوال آخر بخش

تاریخ ادبیات - چک ۱۰ دقیقه‌ای

پاسخ تشریحی

سوال کوتاه

مینی سوال تاریخ ادبیات

2 «قصه»

شیرین فرهاد» را به کدام نویسنده نسبت می‌دهیم؟

احمد عربلو

1

کتاب «تمهیدات» اثر کیست؟

عین‌القضات همدانی

4

کدام دو اثر از عطار است؟

منطق‌الطیر و تذکرة الاولیا

3

«قصه‌های

دوشنبه» اثر اصلی چه کسی است و مترجم آن کیست؟

آلفونس دوده؛ ترجمه عبدالحسین زرین‌کوب

6 «فی

حقیقة العشق» اثر کیست؟

شهاب‌الدین سهروردی

5 «فیه

ما فیه» اثر کیست؟

مولوی

8 «خوان

هشتم» از کدام کتاب اخوان ثالث انتخاب شده است؟

در حیاط کوچک پاییز در زندان

7

نوع ادبی «گویر» چیست؟

حسب حال

10 «ارمیا»

و «سانتاماریا» به ترتیب اثر چه کسانی‌اند؟

رضا امیرخانی؛ سید مهدی شجاعی

9 «دری

به خانه خورشید» سروده کیست؟

سلمان هراتی

مینی سوال آخر بخش

واژگان و املا - چک سریع قبل آزمون

املا

واژه

مینی سوال واژگان

واژه	معنی کوتاه
سورت	تندی و شدت
دستور	وزیر / اجازه
حریف	یار و همدم
شگرف	نیرومند، عجیب
تجربید	خالی شدن قلب از غیر خدا
استیصال	درماندگی
اورنگ	تخت پادشاهی
ارغند	خشمگین و قهرآلود
جیب	گریبان و یقه
غایت	نهایت
هول	ترسناک و وحشت انگیز
مسلک	روش و طریق

مینی سوال املا

معنی یا کاربرد	املا درست
صدای قلم یا در	صریر
تخت پادشاهی	سریر
ساختمان و بنا	عمارت
فرمانروایی	امارت
حقیر و ذلیل	خوار
کاشتن نهال	غرس
گرفتاری و مانع	محذور
ترسناک	مهیّب
جویدن	مضغ
محیط علمی	حوزه
نسبت داده شده	منسوب
ستایشی	ثنایی

چک نهایی فارسی

مرور آخر قبل امتحان

مرور پایانی

چک لیست

چک لیست ۵ دقیقه قبل آزمون

☐ آثار عطار، مولوی، سهروردی و عین القضاات را جابه‌جا نمی‌کنم.

☐ قصه شیرین فرهاد را به احمد عربلو نسبت می‌دهم، نه نظامی.

☐ کویر را حسب حال می‌دانم، نه سفرنامه.

☐ قصه‌های دوشنبه را اثر آلفونس دوده و ترجمه زرین‌کوب می‌دانم.

☐ سورت، عتاب، نفیر، دستور، حریف و شگرف را دقیق معنی می‌کنم.

☐ تجرید، مراقبت، مکاشفت و صله ارحام را قاطی نمی‌کنم.

☐ صریر/سریر، غرس/غرض و عمارت/امارت را از روی بافت جمله تشخیص می‌دهم.

☐ محظور، نشئه، ابا، مهیب و مضغ را درست می‌نویسم.

☐ اگر سؤال املا داخل کمانک داشت، اول معنی جمله را می‌خوانم.

☐ در پاسخ تشریحی، کوتاه اما با کلمه کلیدی کامل می‌نویسم.

یادآوری آخر: تاریخ ادبیات را با جفت‌های «اثر - پدیدآورنده» و واژگان و املا را با «معنی در بافت جمله» مرور کنید. در سؤال‌های نهایی، پاسخ کوتاه دقیق از پاسخ بلند مبهم بهتر است.

